

COMPARATIVE STUDY REGARDING THE PROCEDURE OF PRELIMINARY DECISIONS AND THE EXCEPTION OF NONCONSTITUTIONALITY

Alina Andreia Leția, Assist., PhD, University of Bucharest

Abstract: In the present study, we aim to identify all the similarities and differences between the preliminary ruling procedure and the exception of unconstitutionality and to highlight the features and importance of each of the two institutions. The preliminary ruling procedure is a complex procedural incident, of great importance in the formation the European law and with strong influence on the relationship between the national legal systems and the European legal system. The exception of unconstitutionality is a procedural incident through which the conformity of the national law and the fundamental law of the state is verified and all disparities between legal provisions and provisions of the Constitution are to be modified. Through these two procedural incidents, on the one hand the supremacy of the European law on the law of Member States is ensured and, on the other supremacy of the Constitution over national laws is secured.

Keywords: *preliminary ruling exception unconstitutional law*

1. Considerații generale

Dreptul european reprezintă totalitatea normelor emise de Uniunea Europeană (UE) și este format din dreptul primar și dreptul secundar al UE.

Dreptul primar cuprinde dreptul european al tratatelor care conține ordinea de drept comun, prevăzută de Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Normele tratatelor au aplicare nemijlocită în statele membre, având caracter obligatoriu și pentru instanțele naționale.

Dreptul secundar este format din actele normative formale, emise de organele UE, în special sub formă de regulamente, directive și decizii.

Regulamentele UE au aplicabilitate generală, ca o lege internă, fiind obligatorii în totalitate și aplicându-se în mod nemijlocit în toate statele membre. Judecătorul național aplică regulamentele, fără să fie necesară adoptarea unei legi naționale.

Directivele UE sunt obligatorii pentru statele membre în privința obiectivului care trebuie urmărit, conținând reglementări cadru, care trebuie implementate de către statele membre, într-un anumit termen.

Deciziile sunt acte juridice prin care sunt reglementate, cu caracter obligatoriu, anumite aspecte individuale. Deciziile sunt obligatorii în totalitate pentru cei cărora le sunt adresate.

Spre deosebire de dreptul internațional, dreptului UE nu-i este indiferentă natura relațiilor ce trebuie să se stabilească între dreptul european și dreptul național. El postulează monismul și impune respectarea acestuia de către statele membre. Aplicabilitatea dreptului UE este imediată, directă și prioritară, acesta fiind integrat în mod firesc în ordinea juridică a statelor și conferind drepturi și impunând obligații, în mod direct, nu doar instituțiilor UE și statelor membre, ci și resortisanților acestora, cetățeni ai UE. Toate izvoarele dreptului UE au

o forță juridică superioară dreptului intern, indiferent de categoria cărora le aparțin. Dreptul intern al tuturor statelor membre trebuie să fie în concordanță deplină cu dreptul UE, indiferent de ierarhia internă a normelor. În acest sens, statul nu poate invoca nici chiar dispozițiile sale constituționale pentru a nu aplica o normă a UE.¹

Procedura preliminară apare ca o probă a unicității noii ordini juridice de drept internațional², distinctă, dar integrată sistemului juridic al statelor membre³. Adresarea de către instanțele naționale a unor întrebări organelor jurisdicționale europene, în vederea interpretării prevederilor din tratate și a normelor derivând din acestea, instituie un mecanism prin care jurisdicțiile interne și Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) stabilesc modul corect de aplicare al unei norme europene ce intră în conflict cu o prevedere națională. Prin această procedură, instanțelor naționale li se atribuie rolul de a asigura respectarea dreptului european.

Dreptul constituțional, în ordinea juridică internă a statului, reprezintă cea mai importantă ramură de drept, deoarece reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.⁴ Acesta conține norme cu valoare de principii pentru celelalte ramuri ale dreptului, care, reglementând la rândul lor relațiile sociale din diferite domenii ale vieții sociale, se sprijină pe normele dreptului constituțional, le dezvoltă în reglementarea categoriei respective de relații sociale. Astfel, dreptul constituțional reprezintă baza juridică și principală a celorlalte ramuri de drept.⁵

Controlul constituționalității legilor în România este reglementat în art. 142-147 din Constituție, în Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată și modificată și în Regulamentul de organizare și funcționare a Curții Constituționale. Controlul este încredințat de Constituția României Curții Constituționale (CCR), autoritate publică care este garantul supremației Constituției. Controlul constituționalității legilor poate fi prealabil sau ulterior promulgării legilor. Controlul ulterior se realizează prin invocarea excepției de neconstituționalitate.

2. Procedura hotărârilor preliminare

Procedura hotărârilor preliminare reprezintă un incident procedural care intervine în condițiile în care instanța judecătorească este sesizată cu o cerere. Părțile din litigiul dedus judecării nu au dreptul să trimită întrebări la CJUE, au dreptul să solicite instanței naționale transmiterea acestora către CJUE. Instanța națională realizează transmiterea numai în măsura în care consideră că are nevoie de lămurirea CJUE pentru soluționarea cauzei (noțiunea de “instanță națională” a fost calificată ca incluzând atât termenul de “instanță” din dreptul

¹ Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona, ed. Universul Juridic, București, 2011, p.177-182;

² Cauza 26/1962, *Van Gend & Loos v. Olanda*, Hotărâre CJCE din 5 februarie 1963;

³ Cauza 6/1964, *Costa v. E.N.E.L.*, Hotărâre CJCE din 15 iulie 1964

⁴ Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Ediția a XI-a revăzută și completată, ed. Lumina Lex, București, 2003;

⁵ Nistor Prisca, *Drept constituțional*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977;

național, cât și alte entități care exercită atribuții jurisdicționale, cu excepția procurorului, autorității naționale de concurență, curții de conturi, care realizează un control *a posteriori*).

CJUE, potrivit art. 267 TFUE, este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar cu privire la interpretarea tratatelor, precum și la validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE.

Din punct de vedere procedural, deși art. 267 TFUE (fost 234 TCE) instituie obligația sau posibilitatea instanțelor naționale de a aplica procedura hotărârilor preliminare, nu este stabilită nicio condiție procedurală, ci în temeiul autonomiei procedurale s-a reținut că procedurile naționale nu trebuie să aducă atingere sau să obstrucționeze procedura hotărârilor preliminare. Așadar, cererile instanțelor naționale se pot întemeia direct pe dispozițiile art. 267 TFUE. Același temei de drept poate fi folosit de instanța națională pentru suspendarea pricinii până la obținerea hotărârii CJUE.

În cazul în care instanța națională investită cu soluționarea unui litigiu decide să formuleze cererea către CJUE, suspendă judecata pendinte, în conformitate cu art. 412 alin. 7 Cod procedură civilă.

Conform art. 104 alin.3 din Regulamentul de procedură al CJUE, atunci când o întrebare formulată cu titlu preliminar este identică cu o întrebare asupra căreia CJUE s-a pronunțat deja sau atunci când răspunsul la o astfel de întrebare poate fi în mod clar dedus din jurisprudență, CJUE, după ascultarea avocatului general, poate oricând să se pronunțe prin ordonanță motivată, în cuprinsul căreia se face trimitere la hotărârea anterioară sau la jurisprudența pertinentă.

CJUE poate, de asemenea, să se pronunțe prin ordonanță motivată, după informarea instanței de trimitere, după ascultarea eventualelor observații ale persoanelor interesate și după ascultarea avocatului general, atunci când răspunsul la întrebarea formulată cu titlu preliminar nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile. Instanța națională soluționează cauza luând în considerare hotărârea CJUE.

Necesitatea ca organul care sesizează CJUE să aibă atribuții jurisdicționale se poate dovedi problematică în practică, deoarece în contextul arbitrajului, organul arbitral nu poate fi privit ca o emanație a unui stat membru. Faptul că organul arbitral pronunță o hotărâre potrivit legii și că hotărârea arbitrală este obligatorie pentru părți nu presupune că instanța arbitrală se bucură de același statut, în această privință, cu instanța națională. Prin urmare, între procedura de arbitraj și sistemul instanțelor de judecată trebuie să existe o legătură mai strânsă pentru ca organele de arbitraj să fie considerate instanțe judecătorești, conform dispozițiilor privitoare la trimiterea unei chestiuni preliminare spre interpretare.⁶

Inițierea procedurii hotărârilor preliminare poate aparține: uneia dintre părți, instanței din oficiu sau procurorului, după caz.

Așadar, există posibilitatea prevăzută de dispozițiile dreptului european ca instanța națională să inițieze procedura hotărârilor preliminare din oficiu, chiar dacă partea interesată nu a ridicat chestiunea în termenul prevăzut de lege. Dreptul național nu poate limita această posibilitate a instanței naționale, prevăzută de dreptul european. O regulă de procedură

⁶Paul Craig, Grainne de Burca, *Dreptul Uniunii Europene*, Comentarii, jurisprudența și doctrină, ediția a IV-a, ed. Hamangiu, București, 2009, p. 583-585;

națională prin care instanța este împiedicată să ridice, din oficiu, o problemă privind compatibilitatea unei legi naționale cu dreptul european, contravine în sine dreptului european.⁷

Un aspect important este cel referitor la libertatea de acțiune a instanței cu privire la trimiterea cererii către CJUE.

Așa cum am mai arătat, numai instanța națională decide dacă trimite sau nu cerere pentru obținerea unei hotărâri, partea putând doar să solicite instanței sesizarea CJUE. Potrivit art. 267 TFUE, în cazul în care o chestiune relativă la interpretarea tratatelor sau la validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, această instanță are *posibilitatea* de a sesiza CJUE, în cazul în care apreciază ca o decizie relativă la acea chestiune îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre. Dacă se întrevede că părțile vor merge în căile de atac, de regulă, nu se va lua în calcul solicitarea unei hotărâri preliminare din partea CJUE, sub aspectul că opinia instanței de control poate să difere de cea a instanței de fond în chestiunile de fapt și de drept, iar aprecierea cu privire la norma europeană în discuție s-ar putea să nu mai fie relevantă pentru soluționarea cauzei. În final, procedura chestiunii prejudiciale ar putea produce, într-o astfel de situație, doar o tergiversare inutilă a procesului.

Instanța națională are *obligația* de a sesiza CJUE, în cazul în care chestiunea se invocă într-o cauză *pendinte* ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern. Așadar, instanțele naționale care judecă litigiul în ultimă instanță sunt obligate să înainteze o cerere pentru obținerea unei hotărâri preliminare atunci când consideră că există dubii cu privire la aplicarea sau interpretarea unei norme europene în litigiul *pendinte*.

Excepțiile de la această obligație sunt următoarele: problema de drept a fost deja soluționată într-o cauză similară; există o jurisprudență europeană constantă în materia în cauză; interpretarea corectă a dreptului european este atât de evidentă încât nu există niciun motiv de a cere o interpretare a normei (acte clare).

În cazul actelor clare instanțele naționale operează ca organe delegate ale CJUE pentru aplicarea normei europene (a se vedea cauza CILFIT). Excepțiile sus menționate arată că instanțele naționale s-au transformat în instanțe europene, dând coerența raportului dintre ele la nivel vertical și multilateral.

Litigiul existent între părți trebuie să fie autentic, nu creat în mod artificial pentru a se obține o hotărâre preliminară a CJUE (a se vedea cauza Foglia I). În cauza Foglia II, CJUE reține că deține competența de a decide în legătură cu propria sa competență și își arogă chiar un control asupra oportunității trimiterii cererii.

Motivele care stau la baza stabilirii întrebărilor instanței naționale în procedura întrebărilor preliminare și relevanța lor nu face obiectul analizei CJUE (a se vedea cauza Van Gend en Loos). Cererea instanței naționale beneficiază de prezumția de relevanță care poate fi răsturnată când interpretarea sau validitatea normei europene nu are nicio legătură cu obiectul litigiului (a se vedea cauza Danila Bonifaci), când CJUE nu are elementele de fapt și de drept necesare luării deciziei sau când întrebările instanței naționale sunt de natura ipotetică (a se vedea cauza Bosman).

⁷ idem.

Procedura întrebărilor preliminare asigură respectarea normelor de drept european în statele membre, în mod uniform, în aplicarea și interpretarea tratatelor. Obiectul întrebărilor trebuie să se circumscrie prevederilor art. 267 TFUE.

Instanța poate ajunge la concluzia că trimiterea nu este necesară, deoarece nu există îndoială cu privire la validitatea dispoziției europene sau pentru că o hotărâre a CJUE nu este necesară pentru soluționarea litigiului. Unul din motivele pentru care instanța națională ar putea decide să nu trimită o cerere este, evident, existența unei hotărâri prin care CJUE s-a pronunțat anterior asupra respectivei chestiuni. (a se vedea Cauzele 28-30/62 Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV și Hoechst-Holland NV c. Nederlandse Belastingadministratie).⁸

Instanța națională poate, în continuare, trimite întrebarea la CJUE, însă cererea trebuie să conțină un element sau argument nou. În caz contrar, CJUE va fi puternic înclinată să reitereze considerentele pe fond din speța anterioară. Hotărârea din cauza Da Costa a fost cea care a inițiat acest sistem al precedentului hotărârilor preliminare.⁹

CJUE este competentă să se pronunțe cu titlu preliminar cu privire la: interpretarea tratatelor (TFUE, TUE, TCEE, tratatele modificatoare și cele de aderare, protocoale și anexe) și la validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE. Interpretarea tratatelor include toate tratatele de modificare sau de completare.

Prevederile directivelor pot face obiectul unei cereri pentru obținerea unei hotărâri preliminare numai în cazul în care perioada de transpunere în sistemul național a expirat fără ca transpunerea să aibă loc sau în perioada de transpunere, dacă statul a adoptat măsuri contrare directivei.

Sanțiunea neînaintării cererii pentru obținerea hotărârii constă în angajarea răspunderii statului pe motiv de încălcare a dreptului UE.

Mai mult decât atât, încălcarea obligației de solicitare a hotărârii preliminare poate conduce la atragerea răspunderii statului membru pentru încălcarea dreptului UE față de partea vătămată, dacă încălcarea produce prejudicii unei părți în proces.

Hotărârile preliminare de interpretare au efect *erga omnes* limitat, în timp ce hotărârile prin care se constată nelegalitatea unui act comunitar au efect *erga omnes* larg.

Hotărârea preliminară a CJUE este obligatorie pentru instanța de trimitere, dar numai în privința litigiului în cadrul căruia a fost formulată întrebarea preliminară.

În cazul în care CJUE a fost sesizat de către o instanță a cărei decizie este supusă unei căi de atac, hotărârea preliminară a CJUE este obligatorie și pentru instanța care soluționează calea de atac în acest litigiu.

În cazul în care o instanță judecătorească intenționează să interpreteze o normă europeană diferit de interpretarea dată într-o hotărâre preliminară anterioară, această instanță are obligația ca, anterior deciziei sale, să se adreseze CJUE, motivându-și opinia divergentă și solicitând o nouă hotărâre în chestiunea aflată în discuție.

Instanța națională este obligată să formuleze o sesizare de divergență indiferent dacă este o instanță de ultim grad de jurisdicție sau hotărârea sa poate fi atacată. Sesizarea de

⁸ Paul Craig, Grainne de Burca, op. cit., p. 585-594

⁹ idem

divergență se realizează prin cerere preliminară, conform art. 267 TFUE, expunând motivele pentru care instanța națională urmărește să devieze de la hotărârea preliminară în cauză.¹⁰

Din reglementarea acestei sesizări de divergență reiese faptul că hotărârea CJUE are caracter obligatoriu pentru instanțele tuturor statelor membre, iar nu doar pentru instanța care a adresat chestiunea.

Hotărârea CJUE cuprinde modul de interpretare a normei europene în discuție sau constatarea legalității sau ilegalității sale.

CJUE nu decide asupra validității, ca atare, a legii naționale, ci interpretează Tratatul, astfel încât poate ajunge la concluzia că o prevedere de drept național este incompatibilă cu dreptul comunitar. Într-o astfel de situație, pentru a se asigura supremația dreptului european, instanțele naționale au obligația de a remedia situația, prin pronunțarea unei hotărâri.

De asemenea, CJUE nu va face nicio apreciere pe fondul cauzei și nici nu va pronunța o hotărâre asupra cauzei. Aceasta din urmă intră în competența exclusivă a instanțelor naționale, în conformitate cu dreptul european aplicabil.

3. Excepția de neconstituționalitate

CCR hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele ridicate în fața instanțelor judecătorești sau de arbitraj comercial, precum și a celor ridicate direct de Avocatul Poporului.

Prin instituționalizarea CCR, sistemul național de drept s-a atașat modelului european în materia controlului de constituționalitate. Autoritatea care exercită controlul constituționalității este independentă de toate celelalte autorități și se află în afara sistemului judiciar. Conform art. 1 din Legea nr. 47/1992, CCR este unica autoritate de jurisdicție constituțională din România.¹¹

CCR decide asupra excepțiilor ridicate în fața instanțelor judecătorești sau de arbitraj comercial privind neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare, care are legătură cu soluționarea cauzei în orice fază a litigiului și oricare ar fi obiectul acestuia.

Excepția poate fi ridicată la cererea uneia dintre părți sau, din oficiu, de către instanța de judecată ori de arbitraj comercial, dar și de Avocatul Poporului. De asemenea, potrivit art. 29 alin. (2) al Legii 47/1992, excepția poate fi ridicată de procuror în fața instanței de judecată, în cauzele la care participă. Așadar, spre deosebire de chestiunile preliminare, care pot fi ridicate doar la cererea unei părți sau de instanța de judecată, din oficiu, excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată și de procuror, de instanța de arbitraj, din oficiu sau de Avocatul Poporului.

Controlul constituționalității legilor poartă asupra legilor, instrumentelor internaționale, regulamentelor Parlamentului, a hotărârilor plenului Camerei Deputaților, ale plenului Senatului, și ale plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului, precum și

¹⁰ Paul Craig, Grainne de Burca, op. cit., p. 585-594;

¹¹ Ion Rusu, *Analiză critică a actelor Curții Constituționale*, ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 19-23;

ordonanțelor Guvernului, însă nu și asupra altor acte juridice normative sau individuale.¹² Declanșarea procedurii excepției de neconstituționalitate presupune invocarea neconstituționalității unei legi, ordonanțe sau a unor dispoziții din conținutul lor, în orice fază a procesului.

Nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a CCR.

Sesizarea CCR se dispune de către instanța în fața căreia s-a ridicat excepția de neconstituționalitate, printr-o încheiere care va cuprinde punctele de vedere ale părților, opinia instanței asupra excepției, și va fi însoțită de dovezile depuse de părți. Dacă excepția a fost ridicată din oficiu, încheierea trebuie motivată, cuprinzând și susținerile părților, precum și dovezile necesare. Odată cu încheierea de sesizare, instanța de judecată va trimite CCR și numele părților din proces cuprinzând datele necesare pentru îndeplinirea procedurii de citare a acestora.

Dacă excepția este inadmisibilă, instanța respinge printr-o încheiere motivată cererea de sesizare a CCR. Potrivit art. 29 din Legea 47/1992, excepțiile de neconstituționalitate sunt inadmisibile în trei situații: atunci când a fost ridicată în fața altor autorități publice decât cele prevăzute de lege; atunci când a fost ridicată de alți subiecți decât cei prevăzuți de lege; atunci când prevederile care fac obiectul sesizării au fost constatate ca neconstituționale printr-o decizie anterioară a CCR.

Primind încheierea de sesizare, președintele CCR va desemna judecătorul-raportor și va comunica încheierea prin care a fost sesizată CCR președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, indicându-le data până la care pot să trimită punctul lor de vedere. Judecătorul desemnat ca raportor este obligat să ia măsurile necesare pentru administrarea probelor la data judecării.

Judecata are loc la termenul stabilit, pe baza actelor cuprinse în dosar, cu înștiințarea părților și a Ministerului Public. Participarea procurorului este obligatorie, iar părțile pot fi reprezentate de avocați cu drept de a pleda în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Pe perioada soluționării excepției de neconstituționalitate de către CCR, spre deosebire de cazul procedurii hotărârilor preliminare, judecata *pendinte* nu se suspendă de drept. Cu toate acestea, instanța are posibilitatea de a suspenda judecata, în cazul în care consideră necesar.

Deciziile prin care sunt soluționate excepțiile de neconstituționalitate se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și instanței care a sesizat CCR.

În caz de admitere a excepției, CCR se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi dissociate prevederile menționate în sesizare.

Decizia prin care se constată neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare este definitivă și obligatorie.

Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare constatate ca fiind neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei CCR, dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pune de acord prevederile neconstituționale cu

¹² Gheorghe Iancu, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. C.H.Beck, București, 2010, p. 550-555;

dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept.

În cazul în care la data comunicării deciziei CCR cauza se află pe rolul altui organ judiciar, instanța comunică acestuia decizia.

Pentru a stabili dacă excepția de neconstituționalitate poate fi calificată drept o excepție procesuală urmează a fi avute în vedere următoarele considerente:

a) excepția de neconstituționalitate este o excepție de drept constituțional, un mijloc de apărare la care poate recurge oricare dintre părți, prin care se invocă ineficiența unei legi/ordonanțe sau a unei dispoziții dintr-o lege/ordonanță. Dacă excepția este admisă, norma legala criticată nu mai poate fundamenta soluționarea litigiului. Prin natura sa, excepția procesuală este un mijloc de apărare care nu se confundă însă cu apărările de fond. Pe de altă parte, s-ar putea considera că admiterea excepției procesuale nu este opozabilă *erga omnes*, pentru că nici hotărârea pronunțată în materie civilă nu are, ca regulă, un asemenea efect. Totuși, excepția de neconstituționalitate nu poate fi redusă la o simplă apărare făcută de părți în cadrul procesului civil, deoarece admiterea ei produce, totuși, efecte *erga omnes*, prevederea legala respectivă fiind înlăturată din sistemul legislativ, așa cum a decis CCR prin Deciziile nr. 71/2005 și nr. 1018/2010.

b) excepția de neconstituționalitate se invocă în cursul unui proces aflat pe rol, asemenea unei excepții procesuale;

c) dacă instanța sau tribunalul arbitral apreciază că se impune, poate suspenda judecata până la soluționarea excepției de neconstituționalitate.

Dacă excepția de neconstituționalitate este admisă, iar pretenția dedusă judecății fusese întemeiată numai pe prevederea legală declarată neconstituțională, cererea va fi respinsă (excepția produce un efect peremptoriu).

d) în principiu, admiterea excepției procesuale nu afectează dreptul reclamantului, iar hotărârea pronunțată nu are putere de lucru judecat asupra fondului dreptului.

Admiterea excepției de neconstituționalitate poate duce la respingerea cererii ca nefondată, deci pune în discuție chiar fondul raportului juridic dedus judecății, atunci când cererea se întemeiază numai pe prevederea neconstituțională.

Instanța de drept comun poate să respingă sesizarea CCR, atunci când nu este invocată o excepție privitoare la o lege sau ordonanță a Guvernului ori atunci când excepția invocată nu are legătură cu obiectul litigiului. Aceasta nu înseamnă, însă, că instanța de drept comun se pronunță asupra excepției de neconstituționalitate, pentru că nu face aprecieri în privința concordanței textului criticat cu dispozițiile constituționale;

e) excepția de neconstituționalitate nu poate fi unită niciodată cu fondul. Soluționarea excepției se realizează în fața CCR, separat de judecata fondului cauzei. Cauza în fața instanței de judecată sau de arbitraj care a sesizat CCR cu soluționarea excepției nu se suspendă în mod obligatoriu, ci continuă.

În cazul în care excepția este admisă de CCR, după ce cauza a fost soluționată de instanța de fond, părțile în proces pot cere revizuirea. În materie civilă, dispozițiile art. 509 alin.11 din Codul de procedură civilă stabilesc că se poate cere revizuirea, dacă, după ce hotărârea instanței a devenit definitivă, CCR s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională legea, ordonanța ori o dispoziție dintr-o lege sau dintr-o

ordonanță care a făcut obiectul acelei excepții. În materie penală, dispozițiile art. 453 lit. f) din Codul de procedură penală prevăd că hotărârile definitive întemeiate pe prevederi legale care au fost declarate neconstituționale după ce hotărârile au devenit definitive, sunt supuse revizuirii în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

4. Asemănări și deosebiri între cele două incidente procedurale

Procedura hotărârilor preliminare și procedura soluționării excepțiilor de neconstituționalitate sunt două proceduri prin care se realizează controlul aplicării legilor într-un proces penal aflat pe rolul instanțelor de judecată. Scopul acestor proceduri este de a interpreta și de a controla aplicarea reglementărilor legale.

Între asemănările esențiale existente între cele două proceduri este existența unui litigiu pe rolul instanțelor judecătorești. Atât cererea pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, cât și excepția de neconstituționalitate sunt ridicate într-un proces, în legătură cu dispozițiile legale care au legătură cu soluționarea cauzei, în orice fază a litigiului și oricare ar fi obiectul acestuia.

Hotărârea prin care este soluționată chestiunea preliminară, asemănător deciziei de admitere a excepției de neconstituționalitate, are efecte *erga omnes*.

Obiectul celor două proceduri diferă: obiectul plângerii preliminare îl reprezintă interpretarea tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE, obiectul excepției de neconstituționalitate este conformitatea legilor naționale și ordonanțelor.

Autoritatea care soluționează cele două chestiuni diferă: plângerea preliminară este soluționată de o autoritate europeană independentă, CJUE, în timp ce excepția de neconstituționalitate este soluționată de CCR, autoritate națională independentă. O asemănare a celor două proceduri este dată de formarea celor două instituții din judecători cu vastă experiență în drept european, respectiv constituțional, care dobândesc un statut special.

Persoanele care pot iniția procedurile sunt părțile în proces sau instanța din oficiu. Cu toate acestea, în cazul excepției de neconstituționalitate, între cei care ridică excepția sunt incluși procurorul, Avocatul Poporului și instanța de arbitraj, din oficiu.

Admiterea unei plângeri preliminare și sesizarea CJUE cu o cerere preliminară au o consecință importantă: suspendarea judecării procesului în fața instanței naționale. În cazul sesizării CCR cu o excepție de neconstituționalitate nu presupune în mod obligatoriu suspendarea procesului în fața instanței, deși există această posibilitate până la pronunțarea deciziei cu privire la excepție.

Cererea preliminară se soluționează de CJUE prin interpretarea normei de drept european care a format obiectul cererii. În cazul excepției de neconstituționalitate, aceasta poate fi admisă sau respinsă de către CCR.

Efectele hotărârii preliminare diferă de cele ale excepției de neconstituționalitate: hotărârea preliminară are ca scop interpretarea dreptului: în litigiul în cadrul căruia a fost formulată plângerea preliminară, instanța este obligată să țină cont de hotărârea CJUE. Efectele deciziei privind excepția de neconstituționalitate diferă în funcție de

admiterea sau respingerea excepției. În cazul în care excepția este admisă, aceasta influențează procesul în cadrul căruia a fost ridicată și duce la revizuirea dispoziției legale care a format obiectul ei. În cazul în care excepția de neconstituționalitate este respinsă, norma care a făcut obiectul excepției își menține prezumția de constituționalitate. Hotărârea prin care este constatată constituționalitatea dispozițiilor legale nu are autoritate de lucru judecat.

BIBLIOGRAFIE:

- Paul Craig, Grainne de Burca, *Dreptul Uniunii Europene*, Comentarii, jurisprudența și doctrină, ediția a IV-a, ed. Hamangiu, București, 2009;
- Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona, ed. Universul Juridic, București, 2011;
- Gheorghe Iancu, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. C.H.Beck, București, 2010;
- Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Ediția a XI-a revăzută și completată, ed. Lumina Lex, București, 2003;
- Nistor Prisca, *Drept constituțional*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977;
- Ion Rusu, *Analiză critică a actelor Curții Constituționale*, ed. Universul Juridic, București, 2012.